

Paár Ádám

Európa, kereszténység és demokrácia – A nyugati és a magyar kereszténydemokrácia

A magyar kereszténydemokrácia nem tudott olyan sikeresen alkalmazkodni a korszak és a külvilág kihívásaihoz, mint a nyugat-európai testvérpártok. Ennek okai részben a történelemben gyökereznek, de szerepet játszik az is, hogy a múlt fogságban tartja a magyar kereszténydemokráciát.

info@meltanyosság.hu

www.meltanyosság.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

Bevezetés

Hónapok óta vizsgáljuk az európai egység alapító atyáinak történetét és kapcsolatrendszerét az *Európa alapító atyái* című sorozatban. Bemutattuk [Jean Monnet](#), [Altiero Spinelli](#), [Robert Schuman](#) és [Konrad Adenauer](#) hozzájárulását az európai egység gondolatához, valamint gyakorlatias lépéseiket a konkrét intézkedések megtételéhez. E sorozat írása közben figyeltünk fel arra az érdekes tényre, hogy milyen közös pontok vannak az európai (amely történelmi kontextusban nyugat-európaikat jelent) "alapító atyák" között: mindannyian valamilyen értelemben peremhelyzetből jöttek, földrajzilag, kulturálisan, nyelvileg, és innen levezethető nyitottságuk a szomszédok irányában (Adenauer nyitott volt a francia, Schuman a német kultúra, Monnet az angol, De Gasperi a német felé stb.), valamint érdekes tény, hogy jelentős részük kereszténydemokrata volt érületben, pártidentitásban. Mindez annak fényében megfontolandó, hogy Magyarországon a kereszténydemokráciát a jobboldali, konzervatív irányzatokhoz soroljuk, és a magyar jobboldal az elmúlt években azáltal vonta magára a kül- és belföldi kritikákat, hogy nem eléggé elkötelezett az [európai egység elmélyítése, a föderalizmus irányában](#).

Hogyan alakult ki az a helyzet, hogy az 1950-es évekbeli nyugat-európai jobboldal vezérhajójává váló kereszténydemokrácia érzékenyebb volt a föderalizmus irányában, mint a későbbi magyar jobboldal? Ha meg akarjuk érteni a föderalizmushoz való eltérő

viszonyulást, akkor nem érhetjük be pusztán a jelen politikai, társadalmi folyamatainak vizsgálatával, hanem vissza kell nyúlnunk a történelemhez, mint magyarázó elvhez.

1945 után a legtöbb nyugat-európai demokrácia pártrendszere kétosztatúvá vált: a kereszténydemokrácia és a szociáldemokrácia versenyzett egymással a kormányzati pozíció betöltéséért. A két pártcsalád váltogatta egymást a kormányzati hatalomban. Bár manapság a kereszténydemokrata-szociáldemokrata váltógazdálkodás nem számít meglepőnek, a 19. század végén szenzáció lett volna. A 19. század végén olyan témák voltak aktuálisak a politikában, mint az államépítés és a gazdaságmenedzselés problémái, valamint a nemzeti egység megteremtése. A nagy liberális és konzervatív pártok dominálták a közéletet, és a parlamenten kívülre került mozgalmak részéről nem tűnt nagynak a különbség köztük, mert a nagy konzervatív pártok is elfogadták a liberális elveket és a szabad versenyes kapitalizmust. A keresztényszocialisták vagy keresztényszociálisok, akiket később kereszténydemokratának neveztek, valamint a szociáldemokraták közösek voltak abban, hogy a társadalmi igazságosságot tekintették elsődleges értéknek, és kifejezett bírálatot fogalmaztak meg a kapitalizmussal szemben. Míg társadalmi és gazdasági programjuk hasonló volt, az értékrend elválasztotta őket: a keresztényszociálisok az egyház tanítása alapján akarták meghaladni az igazágtalanságokat, a szociáldemokraták viszont elvetették a vallásos világképet.

A kereszténydemokrácia és a szociáldemokrácia párosának kiemelkedése tanúsítja, hogy a politikában nincsenek örök folyamatok. A korhoz kötötteen a pártok, mozgalmak változnak. 1945-ben vagy 1970-ben a két pártcsalád között mély ellentét feszült értékrendi kérdésekben. Manapság a kereszténydemokrácia és a szociáldemokrácia mindinkább összeolvad, mert legtöbb értékük közös lett: elfogadták a kapitalizmust és a liberális demokráciát, amelyet egykor meg kívántak haladni, hívei az európai egység gondolatának, és elkötelezettek az európai egység mélyítése mellett (bár természetesen akadnak ellenvéleményt megfogalmazók, lázadók is körükben – egy minden európai országot átfogó pártcsaládnál az lenne furcsa, ha mindenki egyetértene a változás irányában, ütemében és mélységében).

Míg a kereszténydemokrácia és szociáldemokrácia víziója (európaiságról, nemzetekfelettségről) mindinkább közel kerül, összehajol Nyugat-Európában, Magyarországon ellentétes a helyzet. Magyarországon még mindig kibékíthetetlen ellentét feszül a kereszténydemokraták és szociáldemokraták víziója között. Miért? Ennek oka, hogy a magyar pártpolitika még egy másik, a nyugatiak által meghaladott kor viszonyait tükrözi. A 25 éves Horthy-kor és a 40 évig tartó szocializmus viszonyai nem tették lehetővé a kereszténydemokrácia hatalomra kerülését, kormányzását (az 1926-1931 közötti koalíciós kistestvér Keresztény Gazdasági és Szociális Párt elvben kivétel lenne, de valójában nem az: a párt teljesen igazodott Bethlen István kormánypártjához, az Egységes Párthoz, és

szemléletében el kellett fogadnia a katolikus egyház főpapságának állásfoglalását, ami csökkentette társadalompolitikai hatékonyságát). A nemzeti konzervatív és a kommunista hatalomgyakorlás 75 éve miatt a keresztényszociális pártok nem tudták megvalósítani programjukat. A magyar kereszténydemokrácia és a szociáldemokrácia egyaránt háttérbe szorultak a 20. század második felében, ellentétben Nyugat-Európával, ahol a jóléti állam és az európai egység jórészt nekik köszönhető (nem elfeledve a liberálisok szerepét sem).

A magyar kereszténydemokráciát gyakran azonosítják a konzervativizmussal, jobboldallal. A kereszténydemokrácia, mint később kifejtjük, valóban a pártpolitika jobboldali térfelére csúszott be a háború utáni Nyugat-Európában. Magyarországon azonban a jobboldal alá – éppúgy, mint a baloldal alá – sok, akár egymással ellentétes jelenséget, irányzatot sorolnak. A kereszténydemokrácia föloldódott az előbb MDF, majd Fidesz által képviselt jobboldali táborban. Ez pedig azt mutatja, hogy a kis pártok alárendelődnek a domináns pártnak – ha programjukat meg akarják valósítani, nem tehetnek mást.

Tanulmányunkban bemutatjuk a kereszténydemokrácia viszonyát a demokráciához és Európához, az európai egységhez. Tézisünk szerint az egyik legnagyobb különbség a magyar és a nyugati kereszténydemokrácia között éppen az európai vízióval kapcsolatban mutatkozik meg: mivel a nyugati kereszténydemokraták egy másik fejlődési fokot képviselnek, ezért kevésbé érzékenyek a nemzeti kérdésekre (maga a kereszténydemokrácia már a nemzeti gondolat

megszületése után jelent meg). A demokrácia-felfogás is eltérő: a nyugati kereszténydemokraták elfogadták 1945 után a liberális demokráciát, sőt eltávolodtak az egyházi szociális tanításoktól, és ma nehéz lenne megkülönböztetni őket a liberálisoktól, ami a gazdaságpolitikát és a társadalompolitika legtöbb részét illeti - sőt, egyre szűkül a kettő között a különbség, ami kivált kritikát a jobboldalon a nagy német, holland, belga kereszténydemokrata pártokkal szemben. Többek között a magyar jobboldalon is megjelennek a kritikus hangok, aminek oka, hogy a magyar esetben a demokráciának egy másik, nem liberális változata konzerválódott.

Mi a kereszténydemokrácia?

A kereszténydemokrácia egyike a félreértett európai eszmei-politikai hagyományoknak. A félreértések gyökere mindjárt az elnevezésnél kezdődik. Magyarországon például gyakran tapasztaljuk, hogy a "kereszténydemokráciát" egyfajta "keresztény demokráciának" értelmezik - holott az apró nyelvi különbség mögött hatalmas értelmezési különbség húzódik meg. A jelzős demokrácia, még ha keresztény is, nem állt a kereszténydemokraták céljában. A "liberális demokráciával", a "népi demokráciával" szemben valódi demokráciát kívántak, ami nem jelzős - keresztény *jellege* a valamennyi társadalmi réteg összhangját képviselő társadalompolitikában jelentkezik.

A „keresztény” ebben az értelmezésben olyan irányzatot, mozgalmat vagy személyt jelöl, amely / aki elfogadja iránymutatásul az egyházi szociális tanítást a társadalompolitikában (itt leginkább a

katolikus egyház szociális tanítását szokás megemlíteni, XIII. Leó pápától Ferenc pápáig, de ismertek a protestáns változatok is). Nem jelenti tehát a „keresztény” sem az egyházas értelemben vett vallásosságot a mindennapokban, a templomba járás nem feltétele annak, hogy valaki magát kereszténydemokratának vallja, ha egyébként mindennapi életében, társadalmi elveiben próbálja követni az egyház társadalmi tanítását.

Más megközelítésből, ha egy párt vagy személy elutasítja állam és egyház szétválasztását, attól még nem lesz kereszténydemokrata, sőt, ellenkezőleg: 1945 után, néhol már a 20. század elejétől természetes egyház és állam szétválasztásának elfogadása. Nem jelentett a kereszténydemokrácia függést az egyháztól, főleg nem a felsőpapságtól. A kereszténydemokrata pártok „normális” politikai pártok voltak, abban az értelemben, hogy nem kérték felső pártfogót az egyházi tekintélytől. Választott politikusok álltak az élükön, választásokon kívántak megmérkőzni, tehát nem akarták, hogy a felsőpapság irányítsa őket. Sőt, sokszor élesen ellentétben álltak napi ügyekben a felsőpapsággal, amire éppen Magyarország az egyik példa (az 1930-as években a jezsuita Kerkai Jenő, Nagy Töhötöm és az egyházi nagybirtok, az 1940-es években a Barankovics István vezette Demokrata Néppárt és Mindszenty József esztergomi érsek ellentéte).

Ami a demokrata jelzőt illeti, napjainkban divatos a demokráciát azonosítani a liberális demokráciával. Holott a 19. században a „liberális” és „demokrata” jelzők nemhogy nem feltételezték egymást, de szemben álltak egymással: a liberalizmus a parlamentarizmus talaján

állt, de elvetette a többségi elvet, így sokáig a liberálisok java része elutasította az általános választójogot, ezzel szemben a demokrata mozgalmak a többségi elv alapján minél nagyobb számú ember (munkások, parasztok, szegények, és a mindenféle társadalmi, jövedelmi helyzetű nők) bevonását követelték a politikába, a választójog kiterjesztése révén.

A kereszténydemokraták sokáig bírálták a liberalizmust, éppen azért, mert annak lényegét leegyszerűsítették a kíméletlen szabad versenyre (a gazdaságban), az egoista egyének harcára (a társadalomban), vagyis vádolták a liberalizmust a társadalom szövetének megbontásával, azzal, hogy a liberalizmus föllazította a tekintélyeket, és ráadásul kitermelte saját riválisát (szocializmus), amely pedig megszüntetné a magántulajdont – ez kereszténydemokrata szemszögből az összegzés. A kereszténydemokrácia természetesnek tekinti a magántulajdont, csupán annyi követelményt támaszt, hogy a tulajdon nem léphet előre az értékhierarchiában az emberi jogok (élet, szabadság, biztonság stb.) elé.

Honnan származik a kereszténydemokrácia elnevezés? Már a 19. század végén használták, de sokáig együtt haladt a keresztényszocialista (Magyarországon keresztényszociálisnak nevezték) elnevezéssel. A pápa degradálónak érezte a szocialista jelzőt, ezért a *Graves de communi* című 1901-es körlevél javasolta a „kereszténydemokrácia” elnevezést, ami elhatárolást jelentett a pápa által téves tannak tekintett szocializmustól. A szocializmussal könnyű volt megbélyegezni a mozgalmat, mert ellenfelei összemoshatták a

marxista szociáldemokrata, anarchista nézetekkel. 1945 után a keresztényszocializmus végleg kiveszett a politikai beszédből, és a kereszténydemokrata jelző egyeduralkodó lett. Mivel a kereszténydemokrácia elfogadta mind kulturálisan, mind gazdaságilag a liberális kapitalizmust, ezért furcsa is lett volna szocialistának nevezni. S a mai kereszténydemokrácia végleg nagyon messze jutott a szocializmustól – habár más tekintetben ma a jobb- és baloldal között nem látnak mindig különbséget. Ám ez nem az eszmék azonosságát, hanem a kor változását jelzi: ma a globalizáció, a modernizáció megítélésében nincs különbség a főszodorbéli jobb- és baloldal között, legalábbis Nyugat-Európában.

Magyarországon különösen nehéznek bizonyult a kereszténydemokrácia helyzete. A Horthy-korszakban a nagybirtok dominanciája, a szocializmus idején a hivatalos ateizmus és a tervutasításos rendszer miatt lehetetlen volt a kereszténydemokrácia elveinek képviselete. Egy hagyomány nélküli irányzatról van szó. Ugyanis a Horthy-kori ún. keresztényszociális pártok elveikben jóval pragmatikusabbak (a nagybirtokot elfogadók) voltak, mint akár a háború utáni Demokrata Néppárt (DNP), akár a korabeli olasz, francia, belga stb. pártok. A magyar keresztényszociális pártok közül sok hajlott a diktatúrára, és jelentős részük az antiszemitizmusra. Így a modern kereszténydemokrácia hagyománya „lyukacsos” a két háború között: inkább egyes személyek és mozgalmak képviselik, elszórta, nem pártok. Hogy bizonyítsuk az európai és magyar kereszténydemokrata hagyományban zajló fáziskülönbség meglétét, az alábbiakban

bemutatjuk a magyarországi kereszténydemokráciát: azaz, hogy a két háború közötti keresztényszociális pártok és a háború utáni egyetlen kereszténydemokrata párt miként vélekedtek 1. a demokráciáról, 2. Európáról és 3. a kohézióról, ezen belül kiemelten az agrárkérdésre.

Demokrácia

XIII. Leó pápa 1891-es *Rerum novarum*a még nem szólt a kívánatos kormányzati rendszerről. Az enciklika inkább a társadalmi feladatokra összpontosított, így támogatta a munkások szerveződését és a magántulajdon védelmét. Változatos keresztényszociális szubkultúra alakult ki, tömegrendezvényekkel, tömegsajtóval, szakszervezetekkel és gazdakörökkel. A keresztényszociális mozgalom tudatosan törekedett a helyi autonóm, demokratikus szakmai, egyleti, szakszervezeti közösségek kialakítására. A keresztényszocializmus ugyanúgy kialakított tömegpártokat, mint a szociáldemokrácia: állandó tagsággal, tagdíjjal, a párthoz tartozó újságokkal, egyesületekkel.

A XI. Piusz pápa által elődje enciklikájának 40. évfordulójára kiadott *Quedragesimo anno* a kapitalizmussal szemben egy hivatásrendeken alapuló korporációs rendszert tartott követendőnek, egyébiránt ugyanúgy az államtól várta az egyenlőtlenségek fölszámolását. A korporációs rend kapcsán XI. Piusz [elismerte az olasz fasiszta rendszer bizonyos előnyeit](#), mint a korporációk megszervezése, ugyanakkor aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a hivatásrendek megalapítása nem az önkéntességen alapul. Több keresztényszocialista párt és mozgalom ekkor a parlamentarizmusnak a

korporatív modell alapján való átalakításában látta a megoldást. Az olasz fasizmus és a portugál Salazar-rendszer hivatásrendiséghez közel álló társadalomfölfogásai diszkreditálták a korporációs elképzeléseket. A II. világháború után az európai kereszténydemokrata pártok félretették a korporációs modellt, és elfogadták realitásként a parlamentarizmust, a demokráciát (amely egyre inkább érzékenynek mutatkozott a társadalmi igazságosság kereszténydemokrata értéke iránt), és még nevükkel is kifejezték a változást: ekkortól a keresztényszociális név kikerült a pártok nevéből, bár akadtak kivételek (ld. a bajor Keresztényszociális Unió), és a legelterjedtebbé a „kereszténydemokrata” vált.

A kereszténydemokrácia 1945-től elfogadta a liberális demokráciát, amelynek korábbi „liberális” komponensét élesen bírálta. Mindez összefüggött azzal, hogy a korábbi jobboldali pártok, amelyek kompromittálódtak a hitleri rendszerrel való cinkosságban, általában a fasiszta tendenciákban, összeomlottak, ezért az újonnan alakult kereszténydemokrata pártok, amelyek deklarációjuk szerint a „közép” pártjai voltak, betolódtak a pártrendszer jobboldali térfelére. Ez történt Németországban, Franciaországban, Olaszországban, és, mint látjuk, Magyarországon. Csak Nyugat-Európában volt esély valódi versengő pártrendszerre, a szovjetizálás miatt a kontinens keleti kereszténydemokrata pártjai 1946-48-ban megszűntek. Ausztriában, Németországban, Hollandiában, Belgiumban, valamint az észak-európai országokban a jóléti konszenzus jegyében a keresztény- és szociáldemokrácia, valamint a liberalizmus megegyeztek egy közös

minimum programban (a nélkülözés fölszámolása), ami erősítette a demokratikus intézményrendszerbe vetett bizalmat.

Hogyan jelent meg mindez a probléma Magyarországon? A keresztényszociális / kereszténydemokrata politizálás sokáig nagyon pártfüggő volt, bár 1898-ban Giesswein Sándor vezetésével Győrben megalakult az első magyarországi keresztényszociális munkásegylet. A keresztényszociális pártok felülről kívántak létrehozni egy intézményi hálózatot, a főpapság támogatásával. Ez együtt járt azzal, hogy tekintettel kellett lenniük a főpapság érdekeire (pl. egyházi nagybirtok védelme), ami mérsékelte a társadalmi célkitűzések megvalósításának hatékonyságát. Az 1920-30-as években már gazdag keresztényszociális intézményes hálózat létezett, amely alapja lehetett volna egy kereszténydemokrata pártnak. Utalhatunk olyan intézményekre, mint az Országos Katolikus Szövetség, majd az ebből kinövő Actio Catholica, a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Tanácsa (KALOT), a Katolikus Lányok és Asszonyok Szövetsége (KALÁSZ), a protestáns Soli Deo Gloria, a Kabai Márton Kör, valamint a cserkészlet.

Az 1944-45-ös összeomlás maga alá temette a régi keresztényszociális pártokat. A DNP, amely egyedül képviselte 1945 után a kereszténydemokráciát, kiállt a legteljesebb demokrácia mellett, olyannyira, hogy elhatárolódott a Horthy-korszak tekintélyelvűbb, sokszor antiszemita tartalmú keresztényszociális pártjaitól. Ugyanakkor a DNP mindinkább védekezésre szorult a másik oldaltól, a kommunistáktól: a DNP óvott a diktatúrás elképzelésektől. A végrehajtó hatalom hatalma egyre növekedett, ezzel szemben a DNP

meg kívánta erősíteni a parlamentet. A párt kiállt a civil társadalom mellett, fölismerve, hogy az egyesületi élet a demokratizálódás laboratóriuma. A civil társadalom egy túlnyomórészben keresztény vallású országban mindenekelőtt a keresztény egyesületi élet védelmét jelentette (KALOT, KALÁSZ, hitbuzgalmi egyletek, Szívgárda, cserkészlet stb.). Mindez hiábavalónak tűnt, mert 1946-ban 1500 egyesületet tiltottak be. Hosszú távon a demokráciának nem maradt esélye Magyarországon.

Európa

A keresztényszociális/kereszténydemokrata gondolkodók az antik-keresztény örökség alapján hirdették Európa népeinek szellemi, spirituális egységét. Amióta Dante a 13. században megfogalmazta saját Európa-tervét, több mint 150 Európa-föderációs terv született. A keresztényszocializmus szemben állt a szűk látókörű sovinizmussal, hiszen előbbi a vallásra, illetve annak szociális parancsaira hivatkozik, amely átvágja a nemzeti, regionális határokat. A következetesen képviselt keresztényszocializmus nem nagyon lehetett más, mint nemzetközi.

Gyakorlatban azonban a keresztényszociális pártok nemzetállami szinten politizáltak. Az 1930-as években a nacionalizmus magával ragadta a keresztényszociálisokat is. Csak kevesen voltak, akik ekkor egy európai egységben gondolkoztak. A kevesek között volt az olasz [Luigi Sturzo](#) és [Emmanuel Mounier](#). A háború után az új arculattal színre lépő kereszténydemokraták bíztak egy európai összefogásban, nem véletlen, hogy később a kereszténydemokraták közül jöttek olyan

európai államférfiak, mint Robert Schuman francia külügyminiszter, Konrad Adenauer nyugatnémet kancellár, vagy Alcide de Gasperi olasz miniszterelnök és Wilfried Martens belga miniszterelnök. Utóbbi alapító tagja volt az Európai Néppártnak. Az európai egység gondolatát 1950, a Schuman-terv óta a kereszténydemokraták következetesen képviselik, történetük során a legtöbbször a szociáldemokratáknál is lelkesebben, mert utóbbiak csak 1959 után fogadták el az európai egyesülést.

S hogyan viszonyultak az egységes Európa gondolatához a magyar keresztényszociálisok? Az Osztrák-Magyar Monarchiában léptek színre, egy olyan birodalomban, amelyet utólag sokan az Európai Unió elődjének tartottak. Mivel egy multikulturális birodalomban éltek, a keresztényszocialisták számára az európai egység „kicsiben” megvalósult. Az 1895-ben színre lépő Néppárt, egy katolikus irányzatú újkonzervatív párt deklarálta a közjogi kérdés elutasítását. A keresztényszociálisok nemzetiségi tekintetben toleránsak voltak, ami az eszme internacionális jellege mellett annak köszönhető, hogy a Néppárt és a belőle kiváló Országos Keresztény-Szocialista Párt nagyrészt a katolikus vallású német és szlovák parasztokra támaszkodott. A keresztényszociálisok deklarálták, hogy nem hívei sem a 67-es, sem a 48-as álláspontnak, de kiálltak a részleges önállóság (önálló vámterület és jegybank) mellett.

1918, a Monarchia fölbomlása mindent megváltoztatott. A keresztényszociálisok jelentős része Habsburg-párti (legitimista) volt, ám a Habsburg-ház visszaállítására nem volt remény, egyrészt a nemzetközi

környezet (Franciaország, kisantant), másrészt Horthy népszerűsége és a Habsburg-ellenes közhangulat miatt. Bár a legitimizmusról általában a konzervatív jelző jut eszünkbe, a harmincas években, a hitleri terjeszkedés küszöbén a legitimisták már a magyarországi liberális ellenzék szövetségesei, sőt a hitleri terjeszkedés megakadályozása elsőrendű legitimista célkitűzéssé vált. Divatossá vált a [szociális népkirályság](#) gondolata, miszerint a Habsburg-királyság visszaállítását össze kell kötni egy fejlett jóléti állam koncepciójával. Természetesen a Duna-völgy egysége jegyében követelték a Trianon előtti Magyarország visszaállítását. Ha ez megvalósult volna, akkor Magyarország laboratóriumává válhatott volna a későbbi Európai Gazdasági Közösségnek. Mindezt ráadásul kifejezetten hazafias célból szorgalmazták. Ekkor a legitimisták azok, akik „kurucos”, függetlenségi gondolatkört képviseltek, megtöltve liberális, szociális és kereszténydemokrata tartalommal, s a szélsőjobboldalt vádolták azzal, hogy „labanc”, mert német zsoldban áll.

A II. világháború után ismét változott a helyzet. A Habsburg-dinasztia restaurálása éppúgy lehetetlenné vált, mint a nyugati jóléti modell megvalósulása. A DNP ugyan köztársasági formában, de szintén hangsúlyozta a Duna-völgyi népek egymásrataltságát. Ez lehetőséget jelentett volna egy szélesebb horizontú Európa-vízió megvalósítására. A DNP vezetőinek európai horizontját mutatja, hogy Ausztria és Svájc mellett példának tekintették a skandináv államokat, egyszóval Európa jóléti államait.

Kohézió

A kohézió vagy szolidaritás értéke a kereszténydemokrácia központi eleme. Az összes pápai enciklika utal arra, hogy az állam feladata a szolidaritás, emberi méltóság, szabadság, szeretet, igazság és igazságosság képviselése és érvényesítése a társadalompolitikában. Az egyházi szociális tanítás hangsúlyozta, hogy az állam nem léphet az egyén helyére. A szubszidiaritás elve jegyében a döntéseket azon a szinten kell meghozni, ahol a legtöbb információ áll rendelkezésükre az adott kérdésben. Ez mai napig alapelv az Európai Unió támogatási politikájában. A keresztényszociális pártok törekedtek elsősorban a kispolgárság, a munkásság és a parasztság fölemelésére. Számukra javasolták a szövetkezetek, hitelintézetek alapítását, valamint javasolták a természeti erőforrások (szén, olaj, bauxit stb.), vasutak, erőművek állami felügyeletét.

Míg a nyugati keresztényszociális pártok elsősorban városias környezetben szervezkedtek, és idővel egyre hangsúlyosabb lett a munkások közötti szervezkedés, Magyarországon a keresztényszocialista-kereszténydemokrata politizálás keretét 1945-ig meghatározta a földkérdés / parasztkérdés. Minden politikai eszme, párt és mozgalom valamilyen módon célul tűzte ki a földreformot. Több, a katolikus politikai gondolkodásban szerepet játszó személy (Giesswein Sándor, Prohászka Ottokár, Nagy Töhötöm, Kerkai Jenő) kidolgozott koncepciót a földreformra, ám ezek mindig beleütköztek a katolikus egyház ellenállásába. A katolikus egyház 850 ezer katasztrális holdat

birtokolt, a második legnagyobb földbirtokkal rendelkező református egyház 100 ezer holdat. A főpapság nem fogadta el sem Giesswein Sándor pápai prelátus 1916-os földreform-tervezetét, sem Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök tervét a hitbiztományi, egyházi földek állami fölvasárlására, és 15-30 holdas bérletek formájában kiosztásra. Ekkorra a nyugati ipari társadalmakban már lezajlott korábban a földreform, a francia, belga stb. kereszténydemokrácia már ekkor a városi társadalom problémáival foglalkozott.

A katolikus egyház először XXIII. János [*Mater et Magistra*](#) című 1961-es körlevelében foglalkozott a mezőgazdasággal – akkor, amikor Magyarországon szavai (ellentétben a vasfüggöny túloldalával) nem hathattak a belpolitikára. A pápai enciklika a családi üzem elsőbbsége mellett érvelt, mert az „valóban személyek közössége”. Ám az egyházfő figyelmeztetett arra, hogy önmagában a mezőgazdasági üzem jellege, formája kevésbé döntő, mint inkább az, hogy az adott üzem megfeleljen két szempontnak: a gazdasági hatékonyságnak és a társadalmi mobilitásnak. Szükséges, hogy a föld eltartsa birtokosát és annak családját. Az 1945-ös magyarországi földreform éppen ezzel ellentétes utat követett: a termelékenységet alárendelték a politikai érdekeknek, életképtelen földbirtokokat hozva létre.

A pápa javasolta a gazdáknak a szakképzést, a gépesítés alkalmazását, valamint a szövetkezést. De utóbbit csakis önkéntes alapon. A két háború között és utána is nagy viták zajlottak, melyik üzemtípus, birtokméret alkalmas a mezőgazdaságban. Mint látható, a pápai szociális tanítás átvágta ezt a vitát. Sajnos az intő szó későn

érkezett, amikor már a magyarországi téészesítés lezajlott. Magyarországon ugyancsak az önkéntes szövetkezés és az állami segítségnyújtás (gépesítés) lett volna a megfelelő keret a kisparaszti gazdaságok számára. Ám csak az 1930-as években mertek előhozakodni a nagybirtok fölosztásának programjával, hiszen az vastagon belemetszett volna az egyházi uradalmakba. A DNP elfogadta a földosztás gondolatát, ám nem a jogállami követelményeknek megfelelően ment végbe, hanem a kommunista párt taktikájának megfelelően, egyszerű politikai akaratként. A kollektivizálás, a téészesítés keresztülhúzta a paraszti gazdaságok önkéntes szövetkezéséről szőtt álmokat.

Befejezés

A nyugat-európai kereszténydemokrácia határozott vízióval rendelkezett a demokráciáról, Európáról és a társadalmi szolidaritásról, másként a kohézióról. A nyugat-európai kereszténydemokrácia támogatta a választójog kiterjesztését. Bár sokáig elvetette a többségi elven alapuló demokráciát, és azt a korporációkon (hivatásrendeken) alapuló szerveződéssel akarta helyettesíteni, 1945 után végleg elköteleződött a többségi elvű demokrácia mellett. Európával kapcsolatos víziója az, hogy Európának egyesülnie kell. Ez nem egy európai szuperállamot jelentett, hanem egy keresztény elveken alapuló államközösséget, amelyben a szubszidiaritás, a szabadság, emberi méltóság érvényesül. Végül, társadalmi nézetrendszerében a kereszténydemokrácia hangsúlyozta a szövetkezés, egyesülés

fontosságát (pl. szövetkezetek megalakítása), a mezőgazdasági népesség támogatását, a kisipar és kiskereskedelem védelmét, valamint a verseny szabályozását.

Míg Nyugat-Európában a kereszténydemokrata pártok fokozatosan belesimultak a [liberális demokráciába](#), és [részét vettek az Európa-projektben](#), az európai integráció munkájában, addig egy kiépülő diktatúra lehetetlenné tette a magyar kereszténydemokrácia kiteljesedését. A szovjetizálódó Magyarországon kereszténydemokrata párt – értelemszerűen – nem működhetett, és így nem vehetett részt (ellentétben a nyugati testvérpártjaival) az Európa-projektben. Ez magyarázza, hogy a magyar kereszténydemokráciának nem sok szava van Európáról. Egyszerűen egy másik pártpolitikai dimenzióban él a nyugati és a magyar kereszténydemokrácia, a történelemből fakadóan. A kettő közötti áthidalásra aligha van esély, hiszen hiába fejlődne egy irányba a magyar pártrendszer és társadalom, a Nyugat is halad, fejlődik. Az alkalmazkodás a nyugatossághoz aligha képzelhető el a régi kereszténydemokrata elvek és politizálás alapján, mivel az egy másik kor társadalmára illeszkedett. De egyelőre a kereszténydemokrácia nem találja az új eszközt sem az adaptációra.